УДК 821.161.2=111’253’42:008(477)

ВІДОБРАЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ДОМІНАНТ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЕТИЧНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Василенко Г.В., ст. викладач

Запорізький національний технічний університет

У статті розглядається проблема розуміння ціннісних домінант української культури та відображення їх в англомовному поетичному перекладі. Здійснено зіставлення концептуальних домінант української і американської культур і виявлено причини перекладацьких та епістемічних трансформацій.

Ключові слова: концепт, українська культура, американська культура, поетичний образ, поетичний дискурс, інтерпретація.

Василенко Г.В. ОТОБРАЖЕНИЕ ЦЕННОСТНЫХ ДОМИНАНТ УКРАИНСКОЙ КУЛЬТУРЫ В АНГЛОЯЗЫЧНОМ ПОЭТИЧЕСКОМ ПЕРЕВОДЕ / Запорожский национальный технический университет, Украина

В статье рассматривается проблема понимания ценностных доминант украинской культуры и их отражение в англоязычном поэтическом переводе. Выполнен сопоставительный анализ концептуальных доминант украинской и американской культур и определены причины переводческих и эпистемических трансформаций.

Ключевые слова: концепт, украинская культура, американская культура, поэтический образ, поэтический дискурс, интерпретация.

Vasylenko H.V. THE REFLECTION OF UKRAINIAN CULTURE CONCEPTUAL DOMINANTS IN ENGLISH POETIC TRANSLATION / Zaporizhzhya National Technical University, Ukraine

The article deals with the problem of understanding conceptual dominants in Ukrainian culture and their reflection in English poetic translation. The comparative analysis of concepts performing in Ukrainian and American cultures reveals the reasons of translational and epistemic transformations.

Key words: concept, Ukrainian culture, American culture, poetic image, poetic discourse, interpretation.

Інтерес до проблем культури взагалі і до перекладів поезії зокрема зумовлений тенденцією сучасного перекладознавства до інтеграції з такими гуманітарними науками як культурологія, герменевтика, когнітивна лінгвістика тощо. Так, із позицій когнітивно-дискурсивної парадигми “живе пульсування концепту в тренарному ритмі “поняття – асоціація – цінність” стає методологічною передумовою транслятології [1, с. 286]”. Ціннісні домінанти культури в системі складають її концептуальну картину світу, яка, порівняно з мовною, має більш універсальний характер і є спільною для народів з однаковим рівнем знань про світ, тоді як у мовній картині світу виявляється специфіка бачення світу етнічною спільнотою [2, с. 12]. Мовна картина світу – це сукупність уявлень і знань людини про світ, інтегрована в певну цілісність, що допомагає людині в її подальшій орієнтації у сприйнятті і пізнанні світу [3, с. 169]. Література ж є невідривною частиною цілісності культури, її не можна вивчати поза цілісністю контексту культури [4, с. 363].

Поетичні переклади української лірики англійською мовою відображають образ культури-джерела і несуть англомовному читачеві інше світосприймання, яке включає спільне й відмінне в переживанні людьми двох культур тих чи інших проблем буття. Відмінності між культурами спричинені трьома основними факторами: географічним, історичним і психологічним. Міжкультурні відмінності проявляються в кількісній і комбінаторній перевазі ознак при концептуалізації світу [5, с. 112]. Зокрема, відмінності української і англійської образних систем зумовлені різними умовами й шляхами розвитку їхніх мовних систем. Домінуюча раціоналістична лінія розвитку на Заході та екзистенційна на Сході зумовлюють різні типи мислення і, відповідно, образотворення [6, с.7]. При перекладі поезії ці розбіжності викликають зіткнення двох типів свідомості і спричиняють вербальні трансформації елементів образу, які відбиваються на його ціннісній стороні.

Умовою відтворення поетичного образу є розуміння перекладачем ціннісних домінант вихідної культури й уживання ним низки креативно-адаптивних процедур задля того, щоб образ оригіналу “ожив” у перекладі, тобто став естетично й функціонально еквівалентним образу першотвору. Метою даної розвідки є зіставлення концептуальних домінант української і англомовної американської культур, щоб відстежити їхні істотні ознаки подібності й відмінності, спрогнозувати їхній вплив на інтерпретацію образу й виявити причини вербальних перекладацьких та епістемічних трансформацій. Перейдемо далі до зіставного аналізу.

Історичний чинник культур включає такі особливості: з одного боку, відносно коротка історія американської нації, “концепція фронтиру,” що носить географічний і соціальний характер, здобута незалежність, американізація іммігрантів, а з іншого – більш як тисячолітня історія України, втрата незалежності й державності, русифікація як інтернаціоналізм. Попри різні історичні долі, “концепція

фронтиру," "пограничної держави," визвольні козацькі змагання мають концептуальну спорідненість із американською боротьбою за незалежність і тому не викликають труднощів у сприйнятті. Історія козацтва відома в англомовному світі й свідченням того є англомовні переклади з української історіографії. На матеріалі цих перекладів виконано перекладознавче дослідження, яке довело, що концепт "козацтво" стійко ввійшов в англомовну культуру [7], а тому його образна конкретизація в поетичному дискурсі не потребує перекладу як такого й зазвичай відтворюється транскрипцією / транслітерацією як, наприклад, у перекладах лірики Яра Славутича: *Буяйте цвітом, степові широти! / Дзвени світами, славо* ***козаків****!* [8, с. 104] – *Vast steppe! Exalt thy cherry-blossom light, / And* ***Kozak*** *freedom, rumble like the sea!* [9, p. 22].

Географічний чинник включає подібність ландшафту і клімату, зокрема канадського, з українським. А така просторова ознака як *Дугасте небо й шир землі принадна [8, с.183.] – The azure sky, the earth alluring greenness [9, p. 38]* впливає на формування таких рис ментальності, як відкритість і щирість американця, волелюбність і гостинність українця. Спільним концептом для обох культур є ***степ****,* проте існує думка, що для американця степ асоціює з вільними землями й певним чином є пов'язаним із ідеями свободи і демократії. Прив'язаність українця до рідного ґрунту асоціює з синдромом вічного страдництва за відсутності рідної хати – своєї держави [10, с. 26].

Аграрний чинник виявляє спільне в тому, що американський аграрний міф, ідеалізована ідея "райського саду," героїчна фігура пограничного фермера, озброєного священним знаряддям землеробів – плугом, є дуже близьким до українського антеїзму, який виражається в поетизації села й людини-хлібороба. У поезіях Яра Славутича про долю емігрантів спостерігаємо своєрідний синтез української і американської типів ментальності у ставленні до землі: *О земле, скроплена любов'ю / Подільських, луцьких трударів, / Стели поволі в узголов'я / Красу канадських вечорів! – Lutsk and Podillian toilers' love / Watered this land. O that I might / Rest here, to lay my head above / Spread beauty of Canadian night!* [11, с. 42-43]. Однак, у концептосфері українця земля має вищу матеріальну і духовну цінність, що відображено в українському фольклорі, літературі й історії, а ***чорнозем*** є символом нашої культури й одним із її базових концептів.

Міфологія лежить в основі світогляду кожного етносу. Певний вплив на формування світогляду англомовної культури, перед усім Британської, справила кельтська міфологія, яка виявляє деякі подібності з давньоукраїнською в солярному культі, поклонінні силам природи, легендах про перетворення людей на дерева, що є частиною спільного арійського спадку [12, с. 209]. Однак, природа й острівний клімат Британії зумовили формування відособленості, стриманості, закритості від інших. Грецьке слово *кельтої* означало: люди, що живуть потайки [12, с. 527]. Окремо зазначимо, що *голова* користувалась у кельтських племен особливою повагою і мала набагато більше значення, ніж серце, бо вважалася вмістилищем душі [12, с. 496]. Припустимо, що раціональний спосіб мислення й практичність англійців і американців походять ще з пори язичництва.

Давньоукраїнське язичництво, яке певним чином вплинуло й на розвиток мови, зумовило такі риси як ліризм, толерантність, кордоцентризм. Генетично успадкований із міфології пантеїзм відбивається в метаморфозах, анімізації й персоніфікації образів природи в поезії. Наведемо декілька прикладів для ілюстрації: *Руки шовковищь, чого ж ви заклякли? – Arms of mulberry trees, why have you grown stiff with cold?* [13, с. 338 - 339]; *Серце землі здригається. – The earth's heart shudders [14, p. 34 – 35]; Сходить сонце, ясний обагрянокnibosisa74, / заглядає у вічі мені: / а чи добрий у мене ранок, / чи не плакала я вві сні? – The sun rises: a bright crimson / Sneaks into my eyes: / And is my morning wholesome, / Or did I cry in sleep?* [15, p. 58 – 59]. Відтворені в перекладі метафоричні образи можуть сприйматися як маловідомий, казковий, нерозгаданий і від того дуже привабливий світ. Мальовнича природа України відображається в ліриці вживанням численних рослинних номінацій, які в перекладі виявляють етноспецифіку образу, сприяючи його екзотизації.

Духовною цінністю обох культур є **віра**, але американський релігійний плюралізм – це зовсім інше, ніж драматичне злиття західного й східного християнства з сильними елементами прадавніх язичницьких вірувань. На думку С. П. Плачинди, скасування язичництва вельми зашкодило менталітетові українців, бо діти Дажбога і внуки Сварога стали враз рабами божими і цим ніби узаконювалося рабське становище народу, утверджувалася його рабська психологія, що дається взнаки і сьогодні [16, с. 22]. Крім того, як вважає вчений, екологічна криза в Україні починається з 988 року, бо церква забороняла поклонятися силам природи й обожнювати їх, природа стала "поганню" [16, с. 21].

У ліриці ми більше язичники, ніж християни, що справляє враження гармонії протилежних начал, духовної сили і здоров'я, свободи від мороку церковних догм, злиття з природою і радості життя. Тож, можливо, в пошуках власної самобутності варто звернутися до своїх духовних першооснов. У вірші В. Голобородька "Що читати" є такі слова: *Не читай історичні книжки, / читай натомість казки / і ти будеш знати, як здобути волю України, / сину мій, / котику мій!* [17, с. 391].

Українська мрія виражає романтичне ідеалізоване уявлення про *родинний добробут,* свободу й незалежність як держави, так і кожної особистості. **Американська мрія** – це орієнтація на успіх, утилітарно-прагматичний підхід до реальності: справа Америки – *бізнес* [18, с. 72]. Попри різні характери мрій їх об'єднує ідеал свободи. Якщо в Україні ідеали свободи виражались переважно в народній творчості, філософії і мистецтві, то в США вони виявились у документальній формі "Декларації незалежності" та матеріалізованій абстракції "Статуї свободи." Відмінність української і американської картин світу виявилась, приміром, в такому атрибуті національної символіки як прапор. Американський прапор символізує політичні й історичні реалії, в той час як українська ідеалізація природи й укорінена в язичництві пантеїстична традиція проявились і у створенні національного прапора, що символізує небо й поле стиглої пшениці, воду річок і сонце.

Американський **патріотизм** проявляється впевнено й експансивно. Український патріотизм носить самоствердувальний, нерідко оборонний характер. За радянської ідеології його ідентифікували як націоналізм, обмежували й засуджували. Вагомим свідченням того є творча ізоляція, переслідування й ув'язнення української інтелігенції, головно поетів, вихолощення національної самобутності з культурного і духовного життя українського народу [19, с. 379], адже великий художній талант є органічно зрощеним з "національним тілом", все талановите міцно тримається національного, як свого порятунку [20, с. 221]. І тому доля України й усвідомлення себе її часткою асоціює в українській ліриці з болем: *І щось в мені таке велить / збіліти в гнів до сотого коліна! / І щось в мені таке болить, / що це і є, напевно, Україна* [21, с. 39].

Мова формується згідно з електромагнітними коливаннями місцевості. Кожне слово являє собою хвилю енергії певної частоти, при перекладі хвильова характеристика змінюється, енергія трансформується [22, с. 11, 16]. Спосіб філософування зумовлений природним ландшафтом і самою мовою. Для "американської мови" характерні демократизм і заземленість, спрощення в написанні слів, нехтування граматичними правилами, насиченість сленговими елементами, що пояснюється специфічними умовами освоєння дикої природи, які не сприяли тяжінню до витонченості стилю й форми вираження думки [18]. Українська мова, наснажена красою і багатством своєї природи, інформативна й енергоємна, вважається однією з найгарніших у світі завдяки ліризму, мелодійності й образності. Вагомим тому підтвердженням є почесне третє місце після французької і перської на конкурсі мов у Парижі 1934 року [23, с. 17]. Однак, несприятливі умови розвитку в колоніальний період не могли не вплинути на стан мови, прикладом чого є недостатня розвиненість українського сленгу.

Мовне питання було й лишається актуальним в Україні на відміну від США чи Канади, де ця проблема взагалі неможлива в силу панівної ролі англійської мови у світі. **Слово** можна вважати одним із основних концептів української культури, оскільки воно виступає не тільки як образ мови, а мова не тільки як образ спілкування, а як особливий тип так званої мовної свідомості [10, с. 56]. У зв'язку з цим варто зауважити, що бути поетом в Україні – зовсім не те, що на Заході. Якщо за західною традицією поетів часто вважають естетами, то в слов'янській традиції поети несуть апостольську місію, їх шанують як пророків і виразників душі народу, а поетичне слово сприймається як сакральне. Проілюструємо дані тези прикладами з оригінальної поезії та її перекладів: *За* ***слово****? / Чи ж не самі боїмося його* ***уголос вимовляти****, / аби не наражати на зайве приниження / залишки нашої людської гідності! – For* ***language****? / Aren't we afraid* ***to speak our minds,*** */ lest we expose what's left of human dignity / to more humiliation?* [24, p. 16-17]; *Я згоден з лавра одягти вінець / У ті хвилини незбагненно дивні, / Коли* ***ударять по щитах сердець*** */* ***Мої слова*** *– як мамутові бивні. – And I will place the laurels on my head / When with some signal fate reveals for certain, / That sharp as mammoth tusks* ***the words*** *I've said /* ***Have struck the heart of man*** *and pierced its curtain* [8, с. 185] – [9, p. 43]. У перекладі першого прикладу увага акцентується на зрозумілій для цільової культури ідеї свободі слова й думки, тоді як саме вживання мови в джерельній культурі нерідко викликало роздратування і зневагу в зросійщеному оточенні.

З огляду на вище викладене, зауважимо, що історичний, географічний і аграрний чинники виявляють більше подібного, ніж духовні орієнтири. Аналіз науково-критичних і першоджерел дозволяє виділити такі базові концепти української картини світу: козацтво, чорнозем, степ, воля, мужність, втрата, біль, слово, віра, ліризм. Усі разом вони складають систему етноконцепту *Україна,* що в поезії інтерпретується як міф. Елементи концептосистеми є взаємопов'язаними й актуалізуються в поетичному дискурсі образами, що мають із ними гіпонімічні, синонімічні, асоціативні, метафоричні, логічні зв'язки.

Людина і природа визначаються як ядрові поняття лексичної системи мови й концептуального континууму і в комплексі традиційно виступають засобом реалізації міфу. У зв'язку з цим міф визначається як система концептів, що сформувалася в контексті давньої лінгвокультурної парадигми. Міфологічні концепти є тим "археологічним" джерелом, без урахування якого семантична реконструкція давньої когнітивної парадигми етносу буде неповною [25, с. 85], а отже, знання перекладачем першоджерел української культури є ключем до розуміння й інтерпретації її поетичного образу. Спільним для культур є міф світотворення, особливим – міф світотворення певного етносу. Поєднання

універсального з національним у мовній субстанції і створює "обличчя" національного менталітету, промальовуючи його у мовних формах [26, с. 30].

Іманентний міфу символьний код є способом організації міфопоетичного світу, а тому розуміння символів і добір еквівалентів сприяють створенню умов для функціонування міфу в культурі перекладу. Більшість перекладачів української лірики володіють цим кодом, оскільки генетично споріднені з культурою оригіналу, а тому, перекладаючи з дуже віддаленої мови, їм удається повернутися до первинних мовних елементів, де слово, образ і звук зливаються воєдино, а отже, до джерел народного міфу. Поет-перекладач зазвичай наділений ще й емпатією, яка дозволяє осягнути авторське осяяння, відкрити приховані між вербальними образами енергії і смисли, щоб потім виразити в іншомовному матеріалі.

Так, чимало образів української поезії є народнопоетичними символами. Традиційним українським символом є образ *білої хати*, що має глибинну культурно-історичну пам'ять у фольклорі і в різномовних дискурсах функціонує як символ життєвого укладу українців. Однак, образ, який для українця є звичним, традиційним, може сприйматися американцем як чужинний і екзотичний. Наведемо далі зразки аналізу: *Спинивши авто, я зайшов у* ***хату****, / Що біловидо стояла між ялин, / Ясну* ***з кулів*** *покрівлю небагату / Спускаючи понад* ***вербовий тин****. – I stopped the auto and I went inside /* ***The white-faced cottage*** *set where firs were dens; / Its humble roof was* ***thatched with light straw****, tied, / And hanging down over* ***the willow fence*** [11, с. 36-37].

Хата – це ще й символ родинного тепла й гостинності: *Пашіли з* ***комина*** *підсмаглі грінки, / І променилась доброта із віч. – The smell of toast was drifting through the air, / And goodness radiated from her eyes* [11, с. 36-37]. Наведені фрагменти ілюструють взаємодію двох перекладацьких стратегій: екзотизуючу при відтворенні ключового образу-символу калькуванням і універсалізуючу при відтворенні деталей образу, що є реаліями хатнього побуту. Універсалізація образу стала наслідком стилістичної нейтралізації, описового перифразування й елімінування його компонентів у перекладі.

Образ чорнозему має частотність і варіативність вираження в поетичному дискурсі, що спричинено багатством його якісних ознак: 1) Вітає таких **запашна земля** – Your like is welcomed by the **fragrant earth** (повне калькування); 2) Нехай на привіллі борвій кружля, – / Такими рясніє **масна рілля**. – Though storm and whirlwind blow at will all round, / Out in **the fat ploughed fields** such folk abound (комбінована реномінація); 3) Ідуть вони на захід-схід, / За ними **чорнозему** пахне слід. – To west and east the ploughmen go to toil, / Their footprints redolent of **good black soil** [11, с. 12 -13] (дескриптивний перифраз); 4) **Чорноземлі** білий хліб – / Корогви колиб – Look at **the black earth's** white bread and see – / Shepherds' banners afar [11, с. 32-33] (калькування); 5) Хвала і слава мозолям долонь, / Що вкрили далі **буйною ріллею**! – All praise and glory to the callused palms / That covered distances with **fertile fields** [11, с. 52-53] (гіперонімічне перейменування). Наведені приклади показують прагнення перекладача якомога повніше передати якісні характеристики образу, що певним чином сприяє його екзотизації в культурі перекладу.

Актуалізація концепту степ здійснюється частим вживанням однойменної лексеми в дискурсі й синонімічних їй виразів, а також уживанням численних рослинних номінацій, образів і подій, асоціативно пов'язаних зі степом і дорогих ліричному герою. Образ степу у творах Яра Славутича, нерозривно пов'язаний із подіями героїчного минулого, стає в поетичному дискурсі місцем основних подій, причиною смутку й переживань. Розглянемо особливості відтворення складових концепту "степ" на прикладі одного з творів:

Ой, спіткнувся в чистім полі / Вороний гривун. / Розмахнувся в буйну тирсу / Хвацький хорошун. / Розпростер могутні руки, / Цілину притовк… / На плечі смертельну рану / Лиже хижий вовк. / Лиже кров солону, свіжу, / Водить язиком. / І немає сил нагнати, / Вбити п'ястуком [8, с. 77]. – Ho! the jet-black charger floundered / In the open plain, / In esparto fell this warrior / With the flying mane. / On the steppe this broad-armed stallion / Trampled like a lash. / Now a wolf attends this warrior, / Licks his mortal gash. / Fresh and briny blood he savors, / Balm his tongue bestows; / For the trampler is too tired now / To destroy his foes [9, p. 20].

Наведений вище твір є картиною гибелі вершника-козака в рідному йому степу. Актуалізаторами концепту степ в оригіналі й перекладі є образи поля, вершника, коня й вовка. Стилістика першотвору близька до фольклору, що ускладнює її відтворення. Епітет чисте поле передано регулятивним еквівалентом open plain; народнопоетичний образ вороний гривун частково скальковано у формі the jet-black charger (чорний, як смола, бойовий кінь); колоритний образ хвацький хорошун замінено поетичним warrior (воїн), а динамічну експресію лексем розмахнувся і хвацький компенсовано описовим перифразом with its flying mane (з летючою гривою). Рослинну реалію степу в складі епітета буйна тирса виражено нейтральним словом esparto (еспарто, трава альфа), цілину замінено гіперонімом steppe. Образ пораненого вершника відтворено описовим перифразом, але додане при цьому порівняння like a lash (як батіг) посилює виразність і драматизм образу. У перекладацькій версії відтворено кінцеві рими, наближено передано ритм оригіналу. У прагненні наслідувати манеру автора, перекладач уживає

поетизми warrior, briny, foes; слова в переносному значенні balm his tongue bestows; персоніфікує образ вовка займенником his; вдається до інверсії.

В українській ліриці другої половини XX ст. з'являється мотив катастрофи, а з 1986 року Україна стала асоціюватися в іноземців із Чорнобилем, який для української культури став болем на довгі роки й відбився трагічними символами в її поезії. Розглянемо для ілюстрації вірш Софії Майданської "Лист 27" [27, с.45] та його переклад Ларисою Онишкевич "Letter № 27" [28, p. 386], в якому образ країни інтерпретується через переживання цієї трагедії: Тільки раз / падає грудка землі / на **зерно** / **нашої домовини**… / Ну що ти, рідненька, / не плач, / прийде час – / і кільчиком легко проб'ю / склепіння свого саркофага, / і рястом ростиму з долонь, / молитовно стулених… / Скрикнуть батько: / Нарешті! / Пора покидать **Ковчег.** / Із **Чорнобиля** / **чорна вода** відійшла, / і **голуб** / **калини галузку** приніс… [27, с. 45] – Only once / does a clod of soil / fall on **the grain** / of **our coffin**… / But my dear one, / don't cry! / the time will come – / and my shoot will gently pierce through / the ceiling of my sarcophagus, / and I'll grow as a primrose, / through the palms held tightly for prayer… / And Father shall shout: / At last! / It's time to leave **the Ark.** / From **Chornobyl** / **charred waters** have receded / and **a pigeon** / has brought **a branch of guelder-rose**… [28, p. 386].

Символ домовини в першій частині твору – то Україна після Чорнобиля, а зерно – символ надії на відродження. Молитовно стулені долоні в другій частині вірша є символом віри, спасіння через прощення. Символ Ковчегу в третій частині актуалізує алюзію до біблійного міфу про Вселенський потоп, асоціативний паралельний образ із Чорнобильською трагедією. Сюжет завершується трьома символічними образами – чорної води, голуба й калини, які виражають ідею відродження. Всі символи першотвору відтворені в трансляті калькуванням, крім епітета чорна вода, який трансформувався в charred waters (уражені випромінюванням води) засобом плюралізації форми означуваного слова й заміною означення. Вжитий засіб експлікує зміст і додає експресії образу. Означення кольору води чорна в оригіналі означає "брудна, нездорова", оскільки цей колір не є властивим воді й ніколи не асоціює в носіїв джерельної культури з її природним кольором. Попри відтворення в перекладі українських символів голуба й калини, частина їхніх культурологічних складників утрачена. Вони набувають властивостей декоративних і дещо екзотичних образів, у той час як для українців голуб – це символ чистоти й божої милості, бо в народі вірять, що голуб – улюблена пташка Господа і що він освячує воду, готуючи цим хрещення [29, с. 317]. Образ калини – це багатозначний український символ і в даному контексті означає животворчу силу, відродження й саму Україну.

Символіка образу відображає синтез язичництва і християнства, дає змогу відчути трагіку емоції і біль втрати. Графічна експресія паузи у формі трикрапки в кінці кожної частини передає смислові нюанси очікування, страждання, відчаю, терпіння, катарсису. Емотивність образу посилена в трансляті вживанням дієслівної форми does у ствердженні. Окрім того, варто звернути увагу на деталі, що стають граматико-конотаційними реаліями при перекладі й спричиняють елімінування зменшувальних форм пестливості і дієслівної форми множини по відношенню до батьків, невизначеність особи внаслідок стирання гендерної ознаки у звертанні, тобто частково стирають ліризм образу першотвору.

Отже, при перекладі поезії відбувається зіткнення світоглядів двох культур, що зумовлює трансформації образу як на вербальному рівні, так і на концептуальному (уявному, смисловому), і, відповідно, впливає на відображення ціннісних домінант української культури в англомовному вираженні. Так, відтворені в англомовному перекладі, символи виконують функцію ілюстративного засобу зображення об'єктів зовнішнього світу джерельної культури й приносять елементи екзотики й чужинності, тобто сприяють екзотизації образу України в англомовному поетичному дискурсі. Відмінності світосприймання двох культур зумовлюють нижчий рівень аперцепції символів і втрату ними семіологічної глибини й культурологічних складників, що призводить до звуження асоціативного й концептуального полів образу. Ряд образотвірних компонентів символічного змісту зазнають універсалізації при відтворенні. Дискурсивна епістемічна трансформація символів виявляється в їхній частковій десакралізації в концептосфері чужомовної культури.

Міжкультурні відмінності в міфологічних і релігійних уявленнях і віруваннях, протиставлення українського ліризму й кордоцентризму англомовному прагматизму й раціоналізму призводять до розгортання або згортання емотивної експресії залежно від домінанти твору й концепції перекладача. Дискурсивні епістемічні трансформації української емоції в англомовному поетичному дискурсі виявляються в інтенсифікації й одивненні ліричного переживання, а також у частковому стиранні українського ліризму. У результаті прагматичної адаптації емоційної експресії до англомовної культури образ зазнає часткового стирання різноманітності засобів естетизації, набуває логічної визначеності й латентності.

У перекладі на перше місце виходить естетична цінність образу, що стимулює пізнавальну функцію індивіда в напрямку від сприйняття образу як мистецького явища до осмислення його духовної цінності й засвоєння певних знань про відбитий об'єкт, тобто має місце когнітивний процес від образу до концепту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / Приходько А. М. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332 с.
2. Ніконова В. Г. Трагедійна картина світу в поетиці Шекспіра: [монографія] / Ніконова В. Г. – Д.: Вид-во ДУЕП, 2007. – 364 с.
3. Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира: [отв. Ред. Б. А. Серебренников] – М.: Наука, 1988. – 212 с.
4. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / Бахтин М. М. – М.: Искусство, 1986. – 445 с.
5. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / Карасик В. И. – М.: Гнозис, 2004. – 390 с.
6. Лановик М. Б. Функціонування літературно-художнього образу в українсько-англійських перекладах (на матеріалі англомовних перекладів поезій І. Калинця та І. Драча): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.06 " Теорія літератури" / М. Б. Лановик. – К., 1997. – 17 с.
7. Запольських С. П. Концепт "козацтво" в історичному дискурсі: перекладознавчий аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец.10.02.16 "Перекладознавство"/ С. П. Запольських. – К., 2005. – 20 с.
8. Славутич Яр. Твори: в 2 т. – Т 1: Поезії / Яр Славутич – К.: Дніпро, 1994. – 671 с.
9. Slavutych Yar. Oasis: Selected Poems / Yar Slavutych: [transl. by Morse Manly]. – New York: Vantage Press, inc., 1959. – 64 p.
10. Ковальчук Н. Символічний лад української культури / Н. Ковальчук. – К.: Знання України, 2002. – 161 с.
11. Slavutych Yar. The Conquerors of the Prairies / Yar Slavutych: [transl. by R. H. Morrison, Zoria Orionna, Roman Orest Tachyn and Rene C. du Guard]. – Edmonton: Slavuta, 1984. – 128 p.
12. Кельтская мифология: [энциклопедия / пер. с англ. С. Головой и А. Голова]. – М.: Эксмо, 2004. – 640 с.
13. Сто років юності: антологія української поезії XX ст. в англомовних перекладах / [упорядкув. О. Лучук і М. Найдан]. – Львів: Літопис, 2000. – 874 с.
14. Vorobyov Mykola. Wild Dog Rose Moon / Mykola Vorobyov. – [transl. by Myrosia Stefaniuk]. – Canada, Toronto, Ont.: Exile Editions Ltd, 1992. – 101 p.
15. Four Ukrainian Poets: Drach, Korotych, Kostenko, Symonenko / [transl. by Martha Bohachevsky-Chomiak and Danylo S. Struk]. – New York: Quixote Spring, 1969. – 84 p.
16. Плачинда С. Словник давньоукраїнської міфології / Сергій Плачинда. – К.: Велес, 2007. – 240 с. – (Культурна спадщина України).
17. Голобородько В. І. Летюче віконце: Вибрані поезії. / Василь Іванович Голобородько – К.: Укр. письменник, 2005. – 463 с.
18. Гаджиев К. С. Американская нация: национальное самосознание и культура / Гаджиев К. С. – М.: Наука, 1990. – 240 с.
19. Історія української культури: [зб. матеріалів і документів / упоряд. Б. І. Білик та ін.]. – К.: Вища шк., 2000. – 607 с.
20. Клочек Г. Нескорена (Штрихи до життєвої і творчої біогрфії Ліни Костенко) / Григорій Клочек // Ліна Костенко: [навч. посібник-хрестоматія / упорядкув. Г. Клочека]. – Кіровоград: Степова еллада, 1999. – С. 4 – 22.
21. Костенко Ліна: [навч. посібник-хрестоматія / Ідея, упорядкув., інтерпретація творів Григорія Клочека]. – Кіровоград: Степова Еллада, 1999. – 320 с.
22. Куцел О. Г. Гармонія / Олексій Куцел. – Х.: ПП «ДИВ», 2004. – 336 с.
23. Пасемко І. "Українська мова прекрасна." / І. Пасемко // Дивослово. – 1995. – № 7. – С. 17 – 19.
24. Holoborodko Vasyl. Icarus with Butterfly Wings and other poems / Vasyl Holoborodko: [transl. by Myrosia Stefaniuk]. – Toronto: Exile Editions, 1991. – 102 p.

25. Кошарная С. А. Лингвокультурологическая реконструкция мифологического комплекса «человек – природа» в русской языковой картине мира: дис. … доктора филол. наук: 10.02.01 / Кошарная Светлана Алексеевна. – Белгород, 2003. – 452 с.

26. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу: [монографія] / Голубовська І. О. – К.: Логос, 2004. – 284 с.

27. Майданська С. В. Освідчення поезії / Майданська С. В. – К.: Молодь, 1990. – 96 с.

28. Shifting Borders. East European Poetries of the Eighties: [compiled and edited by Walter Cummins / Ukraine, compiled by Larissa M.L.Z. Onyshkevych]. – London and Toronto: Associated UniversityPress, 1993. – 485 p. – p. 363 – 400.

29. Сто найвідоміших образів української міфології / [Завадська В., Музиченко Я., Таланчук О., Шалак О.]. – К.: Орфей, 2002. – 448 с. – (100 найвідоміших).

УДК 803.0 : 801.318

СЕМАНТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ С КОМПОНЕНТОМ «СИНИЙ ЦВЕТ» В НЕМЕЦКОМ ЯЗЫКЕ

Васильева И.Л., преподаватель

Запорожский государственный медицинский университет

В статье проанализирована семантика фразеологических единиц с компонентом «цветообозначение – синий цвет» в современном немецком языке.

Ключевые слова: фразеологическая единица, семантика, семантический компонент.

Васильєва І.Л СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ КОМПОНЕНТОМ «БЛАКИТНИЙ КОЛІР» У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ / Запорізький державний медичний університет, Україна

У статті проаналізовано семантику фразеологічних одиниць із компонентом на позначення кольору «блакитний колір» у сучасній німецькій мові.

Ключові слова: фразологічна одиниця, семантика, семантичний компонент.

Vassilyeva I.L. SEMANTIC CHARACTERISTICS OF IDIOMS WITH A COMPONENT „BLUE COLOUR” IN THE MODERN GERMAN LANGUAGE / Zaporozhye state medical university, Ukraine

The article is devoted to semantics of idioms denoting „blue colour” in the modern German language

Key words: idiom, semantics, semantic component.

Единицы лексической системы могут быть представлены не только словами, но и особого типа устойчивыми словосочетаниями. И в русском, и в немецком языках есть много кратких, метких, остроумных и образных выражений, которые называются фразеологизмами, а раздел языкознания, изучающий их, - фразеология.

Фразеологизм - это воспроизводимая языковая единица, состоящая из двух или нескольких знаменательных слов, целостная по своему значению и устойчивая в своей структуре. Он является отражением народной мудрости, многие фразеологизмы существуют в языке десятки и сотни лет, так как народ любит меткие образные выражения, с помощью которых можно передать и веселую музыку, и злую насмешку [19, с. 23].

В основе некоторых фразеологических оборотов лежат исторические факты, а также легенды. Часть фразеологизмов перешла к нам из религиозных книг. К фразеологии относятся и народные пословицы, поговорки, яркие и меткие выражения писателей, ученых, общественных деятелей [19, с.7].

Фразеологизмы делают нашу речь яркой и выразительной и поэтому широко используются в литературном языке.

В настоящее время изучаются разные типы фразеологических единиц, их структура, синтаксические связи, а также широко рассматриваются их тематические, синонимические и антонимические ряды. Большое внимание филологов уделяется исследованиям семантике фразеологических единиц. Ряд ученых исследует отдельные компоненты фразеологизмов : Селиванова И., Товстохатько О. исследуют фразеологические